

DIỄN ĐÀN VÀ KHUYẾN NGHỊ

BÀN VỀ CÁCH VIẾT *NÓC* VÀ *CÂU ĐẦU NHÀ*

PHẠM THUẬN THÀNH
(Bắc Ninh)

Làm nhà là một trong ba việc lớn của đời người: lấy vợ, làm nhà, cha mẹ chết. Do đó từ xưa tới nay, qua kinh nghiệm bí truyền người ta luôn cẩn trọng xem tuổi làm nhà, xem ngày giờ phạt mộc, đào móng, dựng nhà, cất nóc, lên nhà mới. Thế đất, hướng nhà cũng phải xem xét kỹ lưỡng. Tất cả những điều đó đều liên quan tới sức khỏe người ở trong nhà nên ảnh hưởng tới sự phát triển kinh tế, danh vọng và quan hệ gia đình. Nhiều bộ môn khoa học bí truyền ăn theo việc này. Xem hướng nhà có thầy phong thủy. Xem ngày giờ tuổi tác có thầy tử vi. Khai quang trấn trạch có thầy cúng. Ca dao tục ngữ đúc kết kinh nghiệm cũng nhiều: *Lấy vợ xem tuổi đàn bà, làm nhà xem tuổi đàn ông; Lấy vợ hiền hoà, làm nhà hướng nam; Một năm làm nhà ba năm trả nợ; Nhà dột từ nóc...*

Làm nhà để ở nếu nhà tốt có thể bền mấy trăm năm, mấy thế hệ nối nhau trú ngụ. Do đó lúc làm nhà mới vô cùng quan trọng với một nhà, một gia tộc. Người ta luôn cầu ước ngôi nhà không bị ma quỷ quấy ám và người ở trong nhà luôn hưởng mọi điều tốt đẹp của khí thiêng đất trời. Những điều này được thể hiện bằng văn bản viết hoặc khắc gỗ trên nóc và câu đầu. Ngôi nhà sẽ được xác định gian chính kê bàn thờ thì cây gỗ (tre) làm nóc gian này và câu đầu hai bên gian này được viết hoặc khắc chữ. Cách viết được tuân thủ nghiêm ngặt từ xưa tới nay về số chữ và nội

dung cần viết. Tuy nhiên, do chữ là chữ Hán, mà chữ này bị bỏ nhiều năm, có thời hô hào theo vô thần, coi quy tắc viết cổ là mê tín dị đoan không theo. Hơn nữa, xu thế ngày nay nhà tầng thay thế nhà tre gỗ nên không cần viết nóc và câu đầu. Các quy tắc viết do đó ngày càng ít người biết đến.

Gần đây nhiều địa phương tân tạo đình, chùa, nhà thờ, đền, miếu theo dạng kiến trúc cổ nên lại cần người viết chữ nóc và câu đầu. Nhiều nhà hàng khách sạn cũng khôi phục lối nhà cổ. Thậm chí nhà tầng cũng quan tâm đến số bậc cầu thang theo quy tắc viết chữ nóc cổ. Nhưng khó thay, người am hiểu chữ Hán không nhiều, lại biết không tận ngọn nguồn nên viết chữ sai quy tắc cổ nghiêm trọng. Nhiều làng làm đình mới phải nhờ thầy cho chữ, thầy cho sai thế nào cũng gặt phước. Nhân đây, xin có đôi điều bàn về cách viết nóc và câu đầu nhà cho minh tường hơn.

Trước hết phải chọn điểm bắt đầu. Lối cổ viết từ phải sang trái, trên xuống dưới. Chân chữ hướng ra cửa nên từ ngoài nhìn vào phía tay phải được chọn là điểm bắt đầu viết chữ nóc, câu đầu ở bên phải là vế có âm trắc ở cuối.

Nóc viết có số chữ sao cho chữ cuối cùng đứng và chữ *sinh* để cầu mong người vật của gia chủ luôn sinh sôi phồn thịnh. Chữ *sinh* đếm theo vòng đời tự nhiên qua bốn giai đoạn là *sinh - bệnh - lão - tử* rồi quay lại vòng mới

bắt đầu từ chữ *sinh*. Như vậy số chữ có chữ cuối đứng vào chữ *sinh* là 5, 9, 13, 17, 21, 25... Nội dung chữ nóc thể hiện thời khắc cất nóc là tốt đẹp và được lưu truyền lâu dài cho đời sau biết và yên tâm ở. Nếu chưa yên tâm người đời sau có thể tự kiểm tra hoặc nhờ thầy tính giúp xem thời khắc cất nóc có sai phạm gì không. Xem chữ nóc biết được giờ, ngày, tháng, năm cất nóc.

Tuy nhiên, hiện nay có địa phương dựa vào câu “*Gia sinh đình lão*” để viết chữ nóc ở đình không phải rơi vào chữ *sinh*. Câu này chưa thấy các nhà từ điển thu thập và giải nghĩa. Còn cách hiểu dân gian thì không thống nhất. Có cách hiểu rằng câu này khẳng định ở gia đình (đồng họ) trọng nhau theo hàng, ở đình làng trọng nhau theo tuổi. Tục ngữ cũng có câu “*Triều đình dụng tước, hương đảng dụng xỉ*” (nhà nước dùng người theo tước bậc, làng xóm dùng người theo tuổi tác). Lại có câu “*Sống lâu lên lão làng*”. Câu đối ở đình có câu “*Hương tự dĩ niên, nhi trưởng tại tiền, nhi ấu tại hậu*” (Việc cúng tế ở đình lấy theo tuổi, trước là người lớn sau đến lượt trẻ con). Cách hiểu khác là nhà thì viết chữ *sinh* còn đình thì viết chữ *lão*. Đây là cách hiểu sai câu “*Gia sinh đình lão*”. Đình trước hết là ngôi nhà, do đó vẫn cần viết theo quy tắc chữ *sinh* chứ. Đình lại là ngôi nhà thờ thánh để phù trợ mọi điều tốt lành cho dân làng thì càng phải cần chữ *sinh* để người vật *sinh* sôi phồn thịnh chứ. Ngay âm lịch có ba loại, lịch nhà Hạ lấy tháng Tí là tháng giêng, lịch nhà Thương lấy tháng Sửu là tháng giêng, lịch nhà Chu lấy tháng Dần là tháng giêng, sau đó Khổng Tử đã giải thích nên lấy tháng Dần là giêng vì tháng này rơi vào quẻ thái, âm dương cân bằng giao hoà, phù hợp việc làm

ăn sinh sống của mọi người để người vật *sinh* sôi phồn thịnh. Lịch âm này từ đó đến nay vẫn được chọn dùng chính thức. Vậy viết chữ nóc ở đình vẫn cần đúng chữ *sinh* mới mong cầu được những điều tốt đẹp nhất phù hợp nguyện vọng dân làng.

Việc xác định chữ *lão* trong vòng đời cũng có cách hiểu sai là *sinh - lão bệnh - tử* vì cho rằng con người sinh ra già đi rồi mắc bệnh mà chết. Vòng đời chia bốn giai đoạn là theo lẽ tự nhiên, già hết dương thọ thì chết chứ chờ mắc bệnh mới chết thì trẻ cũng chết chứ. Theo dân gian, giai đoạn *sinh* ngắn, chừng dưới 10 tuổi. Qua giai đoạn cần cha mẹ chăm sóc này gọi là “sạch sài”, đứa trẻ ít bị chết yếu, bắt đầu đi học và lao động, tương đối tự lập. Con gái sắp phát dục (*Nữ thập tam, nam thập lục*) có thể làm mẹ rồi. Giai đoạn *bệnh* từ 10 đến 49 tuổi. Đây là thời kì cá nhân phải lao động, sinh đẻ, tham gia chiến tranh... độc lập hứng chịu mọi cớ sát của tự nhiên và xã hội. Giai đoạn *lão* từ 50 tuổi đến khi qua đời, dài ngắn tùy dương thọ mỗi người. Đến tuổi 50 được cộng đồng công nhận “lên lão”. Phong tục người Việt phải có lễ trầu cau ra đình trình làng. Do tuổi 49 người ta dễ gặp hạn nên có câu “Bốn chín chưa qua năm ba đã tới”. Khoa học đã giải thích về nhịp sinh học vũ trụ khiến con người ở tuổi này dễ gặp hạn.

Vòng đời có liên quan đến thuyết luân hồi, mà nguồn gốc sâu xa là quan niệm của người Ấn Độ thời cổ. Người Ấn Độ chia vòng đời làm bốn giai đoạn: *Brahmacharya* (độc thân); *Grahashtya* (làm chủ gia đình); *Vanaprastha* (hưu trí); *Sanyas* (lánh đời). Từ giai đoạn *hưu* trí người ta bắt đầu nghỉ ngơi tĩnh dưỡng và quan tâm đời sống tinh thần. Đến giai đoạn *lánh* đời thì người ta xa lánh hẳn cuộc đời trần

tục, sống bằng bố thí để toàn tâm toàn ý lo cho đời sống tinh thần. Chết không được coi là một giai đoạn vòng đời. Đối chiếu với văn hoá Việt thì giai đoạn bốn (lánh đời) của người Ấn đã được nhập chung với giai đoạn lão nên có giai đoạn chết mới tròn vòng đời theo lẽ tự nhiên.

Rõ ràng đã hiểu sai cách chia vòng đời thì nếu có chọn chữ lão để viết nóc thì vẫn cứ sai.

Câu đầu trước hết là câu đối nên phải tuân theo cách viết câu đối. Câu đối có các loại: đối thơ, đối song quan, đối cách cú, đối gỏi hạc. Do đoạn câu đầu ngắn nên xưa nay người ta chọn đối thơ. Đối thơ có loại 5 chữ, loại 7 chữ. Do viết ở nhà cần chữ *sinh* nên người ta chỉ viết 5 chữ, hội đủ cả hai yêu cầu trên. Nội dung câu đầu nêu được việc mong ước trừ ma quỷ và được hưởng mọi điều tốt đẹp của trời đất. Những câu thường được chọn là “*Khương thái công tại thủ/Cần nguyên hanh lợi trình*” nghĩa là có Khương thái công ở đây/Được hưởng mọi điều tốt đẹp của trời đất. Khương thái công là ông Lã Vọng, người có tài trừ ma quỷ giúp nhà Chu dựng nghiệp. Có Khương thái công ở đây thì không ma quỷ nào dám đến quấy ám nữa. Hoặc “*Tử Vi tinh chính chiếu/Phú quý thọ khang ninh*” nghĩa là Sao Tử Vi chiếu đúng vào nhà nên được hưởng những điều tốt là *phú, quý, thọ, khang, ninh*. Sao Tử Vi là ngôi sao mang đến điều lành, hể chiếu vào đâu thì nơi đó có điều tốt lành tới.

Vậy mà nhiều trường hợp thầy *hay chữ lỏng* cho chữ câu đầu khi thì 6 chữ, khi thì 8 chữ, vừa sai luật đối vừa phạm vào quy tắc chọn chữ *sinh*. Thậm chí cho chữ do thầy làm mới sai cả nghĩa tốt đẹp mà gia chủ cứ yên trí đã có thầy thì không bao giờ sai, phạm là thầy viết thì bao giờ cũng đúng.

(Ban Biên tập nhận bài 12-01-2011)

HỘP THƯ

Trong tháng 6/2011, NN & ĐS đã nhận được thư, bài của các bạn: Nguyễn Hữu Hoàn, Lê Xuân Mậu, Đỗ Trung Lai, Lại Thị Phương Thảo-Lê Thị Chinh, Lê Thị Thuỳ Vinh (Hà Nội); Vũ Thị Hương Giang (Bắc Giang); Nguyễn Thu Hoài (Thái Nguyên); Dương Thị Bích Hạnh (Hải Dương); Dương Thị Dung, Nguyễn Thanh Minh (Thanh Hoá); Triều Nguyên (Huế).

Toà soạn **NN & ĐS** xin chân thành cảm ơn sự cộng tác của quý vị và các bạn.

NN & ĐS

Thẻ lệ gửi bài đăng trên tạp chí NN & ĐS

1. Bài viết tối đa khoảng 4000 chữ, in trên giấy khổ A4 một mặt, phông chữ Times New Roman, cỡ chữ 12, gửi qua email: ngonngudoisong@yahoo.com.vn.

2. Là bài mới, không gửi đồng thời những nơi khác.

3. Nếu là bài nghiên cứu, phải theo quy định cách trình bày một công trình khoa học của Bộ Giáo dục - Đào tạo (như có phần lịch sử vấn đề, tài liệu tham khảo,...).

4. Trong bài, nếu có chữ nước ngoài (Anh, Nga, Pháp, Đức, Trung Quốc, Hàn Quốc, Nhật...) đề nghị in nguyên dạng.

5. Bài không được đăng, Toà soạn không gửi lại bản thảo.

6. Ghi rõ nơi công tác, địa chỉ cơ quan và số điện thoại, email để tiện liên hệ.

7. Nếu tác giả là người sống ở Hà Nội, xin liên hệ trực tiếp với Toà soạn để trao đổi về bài vở.

NN & ĐS

